

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ELEŞTİREL OKUMAYA YÖNELİK ÖZYETERLİK ALGILARI¹

TEACHER CANDIDATES' SELF EFFICACY PERCEPTION TOWARDS CRITICAL READING

Bayram AŞILIOĞLU²
Fikriye YAMAN³

Öz

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik öz-yeterlik algılarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda; öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz yeterlik algıları cinsiyete, öğrenim görülen bölüme ve kitap okuma sıklığına göre farklılaşmakta mıdır? Sorularına cevap aranmıştır. Araştırma tarama modellerinden betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi öğretmenlik formasyonu programı öğrencileri, örneklemini, programa devam edenler arasından rastgele seçilen 295 öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında Karabay (2013) tarafından geliştirilen *Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeği* kullanılmıştır. Ölçeğin toplamı için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.91 olarak hesaplanmıştır. Ölçek, beşli Likert tipinde hazırlanmış ve 41 maddeden oluşmaktadır. Verilerin analizinde SPSS programı kullanılarak betimsel istatistik ve ikili grupların karşılaştırılmasında T-testi, ikiden fazla grupların bulunduğu durumlarda ANOVA kullanılmıştır. Anlamlı farklılığın olduğu durumlarda farkın kaynağını belirlemek için ise Tukey testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Araştırmanın sonuçları şöyledir: Öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik algı düzeyleri “genellikle” düzeyindedir. Öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz yeterlik algıları cinsiyet değişkenine göre kadın öğretmen adayları lehine; öğrenim görülen bölüme göre de diğer bölümlere göre İmam Hatip meslek dersleri öğretmenliği bölümü ve Felsefe grubu öğretmenliği bölümleri lehine; kitap okuma sıklıklarına göre her zaman kitap okuyan öğretmen adayları lehine farklılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel okuma, okuma, özyeterlik, öğretmen adayı

Abstract

The aim of this study is to analyze candidate teachers' self-efficacy perceptions about critical reading in terms of different variables. These variables are gender, department and reading frequency. This research is a descriptive study of the survey model. The research's population consists of the entire teacher training candidate teachers of Dicle University Ziya Gokalp Education Faculty in the 2015- 2016 academic year spring semester, the sample of research consists of random 295 candidate teachers. During the data collection process, Critical Reading of Self Efficacy Scale developed by Karabay (2013) was used. The scale is prepared like Five-point Likert type and it consists of 41 items. SPSS program was used to analyze the data; for the comparison of binary groups and descriptive statistics; T-test was used. ANOVA was used in cases where there are more than two groups. After ANOVA test, Tukey's test was used to determine source of the difference. The level of significance was taken as 0.05. The results of this study in which self-efficacy perception on critical reading of candidate are as follows: The level of candidate teachers' self-sufficiency perception on critical reading is at the level of “usually”. Candidate teachers' self-sufficiency perception on critical reading varies based on the gender factor in support of the females, varies based on the departments they are studying at in favour of candidate teachers who are studying at Imam Hatip (Religious) Vocational Lessons Department and Philosophy Group Teaching Department; varies according to the reading frequency in support of the candidate teachers' indicating that they always read book.

Keywords: Critical reading, reading, self efficiency, candidate teachers.

¹Bu çalışma, 31 Mayıs- 3 Haziran 2016 tarihinde düzenlenen III rd International Eurasian Educational Research Congress, EJER 2016'da sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

² Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, bayramasilioglu@gmail.com

³ Doktora Öğr., Dicle Ünivesitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, fkry_yaman@hotmail.com

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bireyler yoğun ve sürekli bilgiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bireylerin bu bilgi karmaşası içinde gerekli ve doğru bilgiyi, seçici bir şekilde, ön yargıdan uzak algılayabilmelerinde, salt temel okuma becerisi yetersiz kalmaktadır. Çünkü bireyler bilgiye pek çok farklı kaynaklardan ulaşabilmektedir. Bunlardan biri olan okuma kaynakları, bir yandan insanların yaşamlarını kolaylaştırırken diğer yandan gereksiz, yanlış veya eksik bilgiyle karşı karşıya kalmalarına yol açabilmektedir. Okuma hem eğitim hem de toplumsal yaşamda insanın gereksinim duyduğu önemli bir beceridir. Bu nedenle okuma becerisi gelişmemiş bir bireyin başarıya ulaşması zordur. Dolayısıyla büyük bir hızla gelişen dünyamızda geleceğe yön verecek toplumların okumayı önemseyen toplumlar olacağı unutulmamalıdır. Bu nedenle insanların dışarıdan aldıkları bilgiyi, kendilerinden bir şeyler katmadan, olduğu gibi kabul etmek yerine sorgulaması, eleştirmesi, bilginin doğruluğunu araştırması gerekmektedir. Bu nedenle, eleştirel okuma, insanlara kazandırılması gereken önemli bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır (Akaydın ve Çeçen, 2015:185; Özensoy, 2012: 199).

Metnin eleştirel okunması ile elde edilen “anlama”, metin ve bağlam arasındaki ilişkiyi anlamak anlamına gelir (Freire ve Macedo, 1998: 20). Eleştirel okumada esas olan, okurun metni yüzeysel bir şekilde okumasından ziyade derinlemesine okumasını sağlamaktır. Çünkü bir metinde asıl anlatılmak istenenler kendini hemen ele vermez, bunların anlaşılması için metindeki düşüncelerin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi gerekir (Karadeniz, 2014: 115).

Aşılıoğlu'na (2008: 10) göre eleştirel okuma; okunulanlar üzerinde düşünme, bireşim yapma (sentez) ve değerlendirme etkinliğidir; merak etme, sorgulama, eleştirme ve özeleştirme yapma, bireyin çeşitli konulara ilgi duyması, okudukları üzerinde düşünmesi, yazarın anlattıklarını olduğu gibi içselleştirmek yerine önceki bilgileriyle karşılaştırarak yargıya varması gibi bir süreci gerektirir. Temel okuma becerisinin üzerine çıkamamış bir birey, metinde anlatılanları olduğu gibi belleğine aktarırken (ezberleme), eleştirel okuyucu okuduklarını yüzeysel olarak anlama yerine, kendisinden bir şeyler katarak, okuduklarının doğruluğu ya da yanlışlığı üzerinde düşünerek okuması, yani analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerindeki davranışları kazanması söz konusu olabilmektedir. Çünkü eleştirel okuyucu kendisine iletilenleri olduğu gibi kabul etmek yerine, bunları zihninde oluşturduğu sorular yardımıyla değerlendirir. Eleştirel okuma aktif ve sürekli bir katılımı gerektirmektedir. Öğrenmenin ön şartı iyi bir okuma, okuduğunu anlama, değerlendirme ve yazılı ya da sözlü olarak anlatabilmedir. Eğitim ortamlarında, okuduğunu anlama ve eleştirel bir yaklaşımla değerlendirme başlıca öğrenme yolu olmuştur. Bu durumda okuduğunu anlama ve eleştirel bir yaklaşımla değerlendirme gücü yüksek olan bireyin öğrenmesi kolaylaşacak ve öz-yeterlik algısı da gelişecektir. Bunun sonucunda bireylerin eleştirel okumaya ilişkin güven ve öz-yeterlik duygusu da yükselecektir. Öz-yeterlik algısı öğrenmeyi artıran güdüsel bir yapıdır. Bu nedenle, bireylerin öz-yeterlik algısının geliştirilmesi okuma sürecinin farkındalığını artırmada ve eleştirel okuma becerisinin gelişmesinde önemli bir ölçüde katkı sağlayan dikkate değer bir değişkendir (Karabay, 2013).

Çağın gereksinim duyduğu insanın özellikleri; düşünen, sorgulayan, sorunlara çözümler üretebilen nitelikli bireylerdir. Kuşkusuz nitelikli bireylerin yetiştirilmesinde nitelikli öğretmenlerin önemi tartışılmaz. Bu bağlamda mesleğe başladıklarında öğrencilerine eleştirel okuma becerisi kazandırmada model olabilecek öğretmenler yetiştirmek gerekir. Öğretmen adaylarının bu alanda eğitim ihtiyaçları belirlenirken, bu beceriye yönelik öz yeterlik algılarının belirlenmesi gerekir.

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik öz-yeterlik algı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz yeterlik algıları ne düzeydedir?
- Öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz yeterlik algıları cinsiyete, öğrenim görülen bölüme ve kitap okuma sıklığına göre anlamlı derecede farklılaşmakta mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırma, tarama modelinden betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi öğretmenlik formasyonu programı öğrencileri, araştırmanın örneklemini ise söz konusu programa devam eden ve bu araştırma için rastgele seçilen 295 öğretmenlik formasyonu programı öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında Karabay (2013) tarafından geliştirilen *Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeği* kullanılmıştır. Ölçeğin toplamı için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.91 olarak saptanmıştır. Cronbach Alpha değerleri sırasıyla alt boyutlar ve toplam açısından 0.91, 0.78, .69 ve 0.91'dir. Ölçek, beşli Likert tipinde hazırlanmış ve 41 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin seçenekleri, “ Her zaman” 5, “Genellikle” 4, “Ara sıra” 3, “Nadiren” 2, “Hiçbir zaman” 1 biçiminde puanlanmıştır. Ölçek maddelerinden alınabilecek en düşük puan 41 iken en yüksek puan 205'tir. Veri toplama aracı olarak kullanılan beşli derecelendirme ölçeğine uygun olarak elde edilen puanların yorumlanmasında; aralık sayısı seçenek sayısına bölünerek aralıklar belirlenmiştir (4/5=0,80) (Kaptan,1998). 1.00- 1.79 için “hiçbir zaman”, 1.80- 2.59 için “nadiren”, 2.60- 3.39 için “ara sıra”, 3.40- 4.19 için “genellikle” ve 4.20- 5.00 için “her zaman” puan aralıkları temel alınmıştır.

Verilerin analizinde SPSS programı kullanılarak betimsel istatistik ve ikili grupların karşılaştırılmasında T-testi, ikiden fazla grupların bulunduğu durumlarda ANOVA kullanılmıştır. ANOVA testi sonucunda anlamlı farklılığın olduğu durumlarda farkın kaynağını belirlemek için ise Tukey testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik öz yeterlik algı düzeyleri, cinsiyete, öğrenim gördükleri bölüme ve kitap okuma sıklıklarına göre anlamlı derecede farklılaşp farklılaşmadıkları incelenmiştir.

3.1. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algularına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik öz yeterlik algı düzeyleri alt boyutlarıyla Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo1. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algı Düzeyleri

Boyutlar	N	X	ss	Min	Max
Değerlendirme	295	3,88	,583	1,15	4,96
Araştırma/İnceleme	295	2,99	,642	1,	4,67
Görsel	295	2,99	,642	1,	4,67
Toplam	295	3,68	,544	1,10	4,85

Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algıları, ölçeğin değerlendirme alt boyutunda “*genellikle*” ($X=3,88$); araştırma/inceleme ve görsel alt boyutunda ($X=2,99$) “*ara sıra*” düzeyinde ve genel olarak bakıldığında ($X=3,68$) “*genellikle*” düzeyinde görüş belirttikleri görülmektedir.

3.2. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Eleştirel Okuma Özyeterlik Algılarına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algıları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algıları ile Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Kadın	166	153,84	18,86	293	2,48	0,013
Erkek	129	147,37	25,77			

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algıları cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir ($t=2,48$; $p<.05$). Kadın öğretmen adayların ölçeğe verdikleri puanların aritmetik ortalamaları ($X=153,84$), erkek öğretmen adayların ölçeğe verdikleri puanların aritmetik ortalamasından ($X=147,37$) daha fazladır. Bu bulguya göre cinsiyet faktörünün öğretmen adaylarının eleştirel özyeterlik algılarını etkilediğini ve kadın öğretmen adayların eleştirel okuma özyeterlik algılarının erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algılarının alt boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılığın olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algılarının Alt Boyutları ile Cinsiyet Değişkenine Göre t testi Sonuçları

Alt boyutlar	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Değerlendirme	Kadın	166	107,36	13,11	293	2,97	,003
	Erkek	129	101,93	18,19			
Araştırma/İnceleme	Kadın	166	26,71	5,81		0,68	,497
	Erkek	129	27,13	5,74			
Görsel	Kadın	166	19,77	3,52		3,30	,001
	Erkek	129	18,26	4,31			

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algıları cinsiyet faktöründe; araştırma /inceleme alt boyutunda anlamlı farklılık göstermemektedir ($t=0,68$; $p>.05$). Değerlendirme ($t=2,97$; $p<.05$) ve görsel ($t=3,30$; $p<.05$) alt boyutlarında kadın öğretmen adayların lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

3.3. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algılarında Öğrenim Gördükleri Bölüme İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algıları öğrenim gördükleri bölüme göre aritmetik ortalama ve standart sapmaları aşağıdaki Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölüme Göre Dağılımı Eleştirel Okuma Özyeterlik Algı Düzeyleri

Bölüm	N	X	SS
(1)İmam Hatip Meslek Öğretmenliği	81	157,90	17,63
(2)Felsefe Grubu	46	157,91	17,91
(3)Sağlık	39	148,71	18,68
(4)Beden Eğitimi	42	133,02	27,03
(5)Tarih	14	155,57	17,20
(6)Fen Grubu	30	152,70	27,32
(7)Matematik	28	144,75	21,97
(8)Diğerleri	15	153,20	17,54
Toplam	295	151,02	22,34

Tablo 4 incelendiğinde İmam Hatip meslek dersleri öğretmenliği bölümü (X=157,90) ve Felsefe Grubu (X=157,91) öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algıları daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Bölüme Göre Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algı Düzeylerine İlişkin Ortalama Puanlarının Karşılaştırılmasını Gösteren ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplararası	21376,76	7	3053,823	6,989	,000	8-4 1-4
Grupiçi	125409,114	287	436,966			2-4 6-4 3-4
Toplam	146785,878	294				5-4

Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adaylarının bölümlerine göre eleştirel okuma özyeterlik algı düzeylerine (F=6,989; p<.05) ilişkin ortalama puanları anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılık; Beden eğitimi bölümüyle; İmam Hatip meslek dersleri öğretmenliği bölümü, felsefe grubu, sağlık, tarih, fen grubu ve diğerleri arasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 6: Bölüme Göre Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algı Düzeylerinin Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama Puanlarının Karşılaştırılmasını Gösteren ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Değerlendirme	Gruplararası	11891,930	7	1698,847	7,993	,000	
	Grupiçi	60997,039	287	212,533			1-4; 2-4
	Toplam	72888,969	294				8-4
Araştırma/İnceleme	Gruplararası	284,629	7	40,661	1,224	,289	
	Grupiçi	9531,421	287	33,211			Yok
	Toplam	9816,047	294				
Görsel	Gruplararası	632,758	7	90,394	6,557	,000	1-4;1-7

Grupiçi	3956,550	287	13,786	2-4;2-7 3-4;4-6
Toplam	4589,308	294		

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarının bölümlerine göre eleştirel okuma özyeterlik algı düzeyleri araştırma/inceleme alt boyutuna göre ($F=1,224$; $p> .05$) farklılık göstermemektedir. Değerlendirme alt boyutuna göre ($F=7,993$; $p< .05$) eleştirel okuma özyeterlik algıları farklılık göstermektedir. Bu fark Beden eğitimi bölümü ile İmam Hatip meslek dersleri öğretmenliği bölümü, felsefe grubu ve diğer grubundaki öğrencileri arasından kaynaklanmaktadır. Görsel alt boyutuna göre ($F=6,557$; $p< .05$) eleştirel okuma özyeterlik algıları farklılık göstermektedir. Bu farkın kaynağı ise; beden eğitimi bölümü ile İmam Hatip meslek dersleri öğretmenliği bölümü, felsefe grubu, sağlık bölümü ve fen grubu arasında, matematik bölümü ile matematik ile İmam Hatip meslek dersleri öğretmenliği bölümü ve felsefe grubu bölümleri arasından kaynaklanmaktadır.

3.4. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algılarında Kitap Okuma Sıklıklarına İlişkin Bulgular

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algılarında Kitap Okuma Sıklıkları

Okuma Sıklığı	N	X	ss
(1)Hiçbir zaman	4	82,75	38,52
(2)Nadiren	53	141,64	22,57
(3)Ara sıra	101	150,49	18,10
(4)Genellikle	103	155,03	20,58
(5)Her zaman	34	163,05	17,33
Toplam	295	151,02	22,34

Tablo 7'ye göre her zaman kitap okuyan ($X= 163,05$) öğretmen adayların eleştirel okuma özyeterlik algıları genellikle ($X= 155,03$), ara sıra ($X=150,49$), nadiren ($X=141,64$) ve Hiçbir zamana ($X=82,75$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Okuma Sıklığına Göre Öğretmen Adaylarının Eleştirel Okuma Özyeterlik Algı Düzeylerine İlişkin Ortalama Puanlarının Karşılaştırılmasını Gösteren ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplararası	29923,96	4	7480,99	18,595	,000	1-2; 1-3
Grupiçi	116861,91	290	402,97			1-4; 1-5
Toplam	146785,87	294				2-4; 2-5 3-5

Öğretmen adaylarının okuma sıklıklarına göre eleştirel okuma özyeterlik algıları farklılık göstermektedir ($F= 18,59$; $p< .05$). Bu farklılık Hiçbir zaman kitap okumayan öğrenciler ile nadiren, genellikle ve her zaman kitap okuyanlar arasında, nadiren kitap okuyan öğrenciler ile genellikle ve her zaman kitap okuyanlar arasında ve ara sıra kitap okuyan ile her zaman kitap okuyanlar arasından kaynaklanmaktadır.

4. TARTIŞMA

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik algı düzeyleri ($X= 3,68$) “genellikle” düzeyindedir. Bu bulgu sonucu olumlu olarak değerlendirilebilir. Öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algılarının “genellikle” düzeyinde olması önemseneyecek düzeydedir. Çünkü gelecek nesillerin mimarı olacak olan bu öğrenciler, kendi öğrencilerine de eleştirel düşünme becerilerini aktarmaları daha kolay olacaktır. Aybek ve Aslan (2015) yapmış oldukları araştırmada öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algı düzeylerini “katılıyorum” düzeyinde olduğunu belirlemişlerdir. Ünal ve Sever (2013) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu araştırmaların tersine; Karasakaloğlu, Saracaloğlu ve Özelçi (2012) yapmış oldukları çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel okuma öz yeterlik algıları *düşük* düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Uysal ve Kösemen (2013)’in yapmış oldukları çalışmada öğretmen adaylarının genel özyeterlik inançları orta seviyede olduğunu tespit etmiştir. Erişen ve Çeliköz’ün (2003) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının genel öğretmenlik davranışları açısından kendilerini kısmen yeterli buldukları sonucuna ulaşmıştır. Coşkun, Gelen ve Öztürk (2009) Türkçe öğretmen adaylarının özel alan yeterlik algılarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonucuna göre, öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz yeterlik algıları cinsiyet faktörüne göre farklılaşmaktadır. Kadın öğretmen adayların eleştirel okuma özyeterlik algı düzeyleri ($X= 153, 84$), erkek öğretmen adaylarından ($X= 147,37$) daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Aypay (2010) tarafından yapılan çalışma sonuçlarına göre benzer şekilde cinsiyet faktörü genel özyeterlik algısında farklılık göstermektedir. Bunun yanı sıra yapılan benzer çalışmalar araştırmamızın bu bulgusunun tersi sonuca ulaşmıştır. Ünal ve Sever (2013), Aybek ve Aslan (2015) ‘e göre öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algılarını cinsiyet faktörü etkilememektedir. Altunsöz (2016) yapmış olduğu çalışmada kız ve erkek öğrencilerin eleştirel okuma becerileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yine benzer olarak Coşkun, Gelen ve Öztürk (2009) ; Ülper ve Bağcı (2012); Ekinci (2013); Uysal ve Kösemen (2013)’in araştırmalarında da öğretmen adaylarının genel özyeterlik algısı bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüme göre eleştirel okuma öz yeterlik algıları farklılık göstermektedir. İmam Hatip meslek dersleri öğretmenliği bölümünde ($X= 157, 90$) ve Felsefe Grubunda ($X= 157, 91$) öğrenim gören öğrencilerin eleştirel okuma özyeterlik algıları daha yüksek düzeydedir. Beden Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ($X=133,02$) eleştirel okuma özyeterlik algıları düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aybek ve Aslan (2015) ‘e göre ise yaptıkları çalışmada bölüm faktörü eleştirel okuma özyeterlik algısında farklılık göstermemektedir. Benzer şekilde Uysal ve Kösemen (2013) in yapmış oldukları araştırmada da öğretmen adaylarının genel özyeterlik inançlarında öğrenim görülen bölüme göre anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen adaylarının kitap okuma sıklıklarına göre eleştirel okuma özyeterlik algıları farklılık göstermektedir. Her zaman kitap okuduğunu belirten öğretmen adayların ($X= 163,05$) eleştirel okuma özyeterlik algıları diğer gruplardan daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Ünal ve Sever (2013) ve Aybek ve Aslan (2015)’in bulguları da bu sonuçla örtüşmektedir.

Eleştirel okuma sözcüklerden yola çıkarak dünyayı okumayı içerir. Yazılı ya da sözlü anlatımda kullanılan her bir sözcük yeniden üretilerek anlam kazanır (Freire ve Macedo, 1998:79). Okuma alışkanı birey, okumaya her gün belli oranda zaman ayıran kişidir. Genele

oranla üniversite öğrencileri bir toplumun en üst düzeyde okuma kültürüne sahip grubu içinde yer almalıdır (Odabaşı vd., 2008: 447). Kitap, dergi, gazete, TV, İnternet vb. yazılı ve görsel iletişim araçları bir yandan insanların yaşamlarını kolaylaştırırken diğer yandan insanları gereksiz, yanlış, eksik bilgiyle karşı karşıya kalmalarına yol açabilmektedir. Bu nedenle insanların dışarıdan aldıkları bilgiyi olduğu gibi kabul etmek yerine sorgulaması, eleştirmesi, bilginin doğruluğunu araştırması gerekmektedir. Bu süreçte eleştirel okuma önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Eleştirel okuma, bireyin okuduklarını yargılaması, sorgulaması, kendi aklını kullanarak bir sonuca varmasıdır (Özensoy, 2010: 199).

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algılarının incelendiği bu araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik algı düzeyleri ($X= 3,68$) “genellikle” düzeyindedir.
- Öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz yeterlik algıları cinsiyet faktörüne göre farklılaşmaktadır. Kadın öğretmen adayların eleştirel okuma özyeterlik algı düzeyleri ($X= 153, 84$), erkek öğretmen adaylarından ($X= 147,37$) daha yüksek düzeydedir.
- Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüme göre eleştirel okuma öz yeterlik algıları farklılık göstermektedir. İmam Hatip meslek dersleri öğretmenliği bölümü ($X= 157, 90$) ve Felsefe Grubunda ($X= 157, 91$) öğrenim gören öğretmen adayların eleştirel okuma özyeterlik algıları daha yüksek düzeydedir. Beden Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ($X=133,02$) eleştirel okuma özyeterlik algıları düşük düzeydedir.
- Öğretmen adaylarının kitap okuma sıklıklarına göre eleştirel okuma özyeterlik algıları farklılık göstermektedir. Her zaman kitap okuduğunu belirten öğretmen adayların ($X= 163,05$) eleştirel okuma özyeterlik algıları diğer gruplardan daha yüksek düzeydedir.

Araştırma bulgularına göre aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Bu araştırma kapsamında öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algı düzeyi genellikle düzeyinde bulunmuştur. Bunun geliştirilebilmesi ve öğrencilerin eleştirel algı düzeylerinin gelişmesin katkı sağlayacak lisans eğitiminde eleştirel okuma ve yazma dersleri verilebilir.
- Beden Eğitimi öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik öz yeterlik algı düzeyleri diğer bölümlere göre düşük düzeyde çıkma nedenlerini belirlemek için nitel ve nicel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akaydın, Ş. & Çeçen, M. A. (2015). Okuma becerileriyle ilgili makaleler üzerine bir içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*. 40, 183-198.
- Altunsöz, D. (2016). Türkçe dersi 4.sınıf öğretim programlarının öğrencilerin eleştirel okuma becerilerini geliştirme açısından incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniverstesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Aşlıoğlu, B. (2008). Bilişsel öğrenmeler için eleştirel okumanın önemi ve onu geliştirme yolları. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 1-11.
- Aybek, B.& Aslan, S. (2015). Öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4(4). 1672-1683.

- Aypay, A. (2010). Genel öz yeterlik ölçeğinin (GÖYÖ) Türkçeye uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 113-131.
- Coşkun, E.; Gelen, İ. & Öztürk, E., P. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının öğretimi planlama, uygulama ve değerlendirme yeterlik algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (12), 140-163.
- Ekinci, H. (2013). Öğretmen adaylarının özyeterlik algıları: resim, müzik ve beden eğitimi. *Turkish Studies*, 8/3, 189-196.
- Erişen, Y. & Çeliköz, N. (2003). Öğretmen adaylarının genel öğretmenlik davranışları açısından kendilerine yönelik yeterlilik algıları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(4), 427-439.
- Freire, P. & Macedo, D. (1998). *Okuryazarlık sözcükleri ve dünyayı okuma*. S. Ayhan (Çev.). Ankara: İmge Yayınevi.
- Karabay, A. (2013). Eleştirel okuma öz yeterlik algı ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies*. 8(13), 1107-1122.
- Karadeniz, A. (2014). Eleştirel okuma öz-yeterlik algısı ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 113-140.
- Karacak, N., Saracaloğlu, S. & Öznelçi, S.Y. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel okuma öz-yeterliklerine ilişkin algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9 (19), 405-422.
- Odabaşı, H., Odabaşı, Y. Z. & Polat, C. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 9 (2), 431-465.
- Özensoy, A.U. (2012). Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili öğrencilerin görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 187 - 202.
- Uysal, İ. & Kösemen, S. (2013). Öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının incelenmesi. *Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2,2.
- Ülper, H. & Bağcı, H. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine dönük öz yeterlik algıları. *Turkish Studies*, 7 (2), 1115-1131.
- Ünal, T. A. & Sever, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik özyeterlik algıları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*. 2(6), 33-42.